

OBSAH

ČESKÁ OTÁZKA

SNAHY A TUZBY NÁRODNÍHO OBROZENÍ

PŘEDMLUVA k vydání prvnímu	11
PŘEDMLUVA k vydání druhému	12

KAPITOLA PRVNÍ

Našeho obrození doba prvá. Doba Dobrovského (asi do r. 1811)

1. Naše takzvané obrození na sklonku 18. věku v souvislosti s osvobodným hnutím evropským. Úkoly obrození: navázat na minulost a uvědomit si přítomnost a úkoly pro budoucnost. Samostatnost kulturní a náš poměr ke kultuře německé. Potřeba filozofického vodítka: německá filozofie humanitní. Kollár německou filozofii humanitní navazuje na minulost reformační. K tomu bylo potřeba filozofie dějin. Kollár a Herderaova filozofie dějin. Obdobný vývoj jazyka: od učenecké němčiny pomocí starého jazyka a slovanských jazyků k jazyku svému. Národ „filologický“. Krásná literatura a její souvislost s literaturou vědeckou. Obrodní vývoj počínající literárně a filozoficky dospívá přirozeně ku programu politickému a sociálnímu
2. V době probuzení v Čechách stála v popředí otázka náboženské a filozofické svobody. Josefinismus. Svoboda náboženská a svoboda národní a jazyková. Dobrovský jako osvícenec předchůdce Kollárův. Kněžší buditelé. Kollár, Šafařík, Palacký protestanty. Význam toho: navázání na ideály bratrské
3. Význam Kollárovy humanity a osvícenství v době probuzení. Právo národa a jazyka českého zabezpečeno humanitou a osvětou. Šafařík a Palacký se dovolávají humanity. Osvětný charakter našeho znovuzrození
4. Kollár a takzvané slovanské znovuzrození. Obsah znovuzrození. Slované se vyvíjeli stejným směrem jako národové ostatní. Vzájemnost národů evropských. Kollár chtěl evropskou vzájemnost zesílit tužší vzájemností slovanskou
5. Světovost slovanského znovuzrození dosvědčuje současnost československého učení vzájemnosti, polského mesiánství a ruského slovjanofilství. Srovnání učení Kollárova, Mickiewiczova, Kirejevského. Všichni tři řeší problém všelidský ..

6. Idea národnosti se upevňuje na sklonku 18. století. Humanita a národnost. Herder, hlasatel národnostního principu. Kollár a Herder 23
7. Národní vědomí u Slovanů bylo hned zpočátku slovanské, u nás tedy slovanské a české zároveň. Slavismus ve svých hlavních formách: austroslavismus – rusoslavismus, panslavismus rusofilský, panrusismus 24
8. Herderovo rusofilství. Filangieri 26
9. Slovanské vědomí hned zpočátku nové doby je podstatnou součástí národního vědomí českého. Historikové a gramatikové slovanské vědomí sílí a odůvodňují: slavistika vzniká. Slovanství prvých básníků. Puchmajer a jeho sbírka. Puchmajer pro austroslavismus, ale rozhodně rusofilský. Rusofilství hned zpočátku význačná podstata slovanského citu a vědomí. Prvý básník český napsal prvou česko-ruskou mluvnici 28
10. Dobrovský, zakladatel slavistiky, první hlasatel slovanské ideje. Humanita a slovanství. Slované světlem člověčenstva: Dobrovský a Herder. Dobrovský a Kollár. Dobrovský je rozhodný rusofil. Jeho austroslavismus 30
11. Dobrovského takzvané pochybnosti o živoucnosti českého národa. Pochyboval i Jungmann, Šafařík, Kollár. Dobrovský jako člověk pozitivní: jeho čestnost a kritičnost vůči Němcům. Miluje svůj národ, nezávidí Němcům a necítí k nim žádného záští. Pochybování Dobrovského a Kollárovo je poznáním vlastní malosti: odtud touha po vzájemnosti, především slovanské 33

KAPITOLA DRUHÁ

Našeho obrození doba druhá. Doba Kollárova a Jungmannova (1810-1848)

12. Druhé údobí znovuzrození: snahy a směry vědecké a filozofické (1811-1848). Jungmannův voltairismus a wielandismus. Převládá směr archeologický. Čelakovský modernější, lidový 38
13. Šafařík jako slavista. Vědecký důvod, proč studium bytu českého předcházela slavistika. Logický poměr poznávání všeobecného a speciálního 40
14. „Slovan a vlastenec“. V čem tkví abstraktnost slovanství: vlivy slovanské a německé. Fantastičnost, nereálnost. Neznalost života a bytu skutečně slovanského. Spory o Rukopisy královédvorský a zelenohorský. Zneužití slovanské analogie v české historii samým Palackým 41
15. Otázka jednotného spisovného jazyka 43
16. Polonofilství. Povstání polská v letech 1830 a 1863. Rusofilství. „Strana Hankova“. Antonín Marek 44
17. Světlo a stíny 46
18. Kollár syn této doby a hlavní představitel. Vlivy cizí: Herder a jeho působení na naše a jinოსlovanské myslitele. Vlivy domácí: Kollár a Šafařík. Kollár a vlivy slovanských spisovatelů 47
19. Slovenské vlivy. Význam Slováků pro naše obrození a pro náš národ vůbec. Slováci jazykově zachovalejší. Kollárova charakteristika Slovanů platí vlastně o Slovácích. Slováci a jejich bližší styky s ostatními Slovany. Kollárovo světoobčanství humanitní a dráteníček. Kollár a vlivy maďarského útisku 48
20. Profesor Soběšianskij proti sentimentálně poetickému líčení charakteru staroslovanského; staří Slované nebyli krotcí a pasivní, nýbrž bojovní, podnikaví a ukrutní.

- Idealizování Slovanů z příčin hlavně politických (národnostních). Nesprávný názor o starých Slovanech počíná se Herderem 51
21. Devatero metodologických pravidel, jimiž se autor spravuje při posuzování a studiu národů a obzvláště také slovanských 53
22. Jsou-li Slované nebojovní a co nebojovnost ta přesněji znamená. Úsudek Leroy-Beaulieuv o nebojovnosti Rusů. Nebojovnost Slovanů při udatnosti, hrubosti, surovosti a ukrutnosti. Žižka a bratří. Slovanská měkkost 55
23. Čech a Němec. Poučná historie o zabítí koček 57
24. Soběstianskij nepřesně vykládá starší prameny a učení Herderovo 59
25. Pokud a čím vlastně Kollár nekriticky idealizoval Slovany. Kollár nemá svého názoru o nebojovnosti Slovanů pouze od Herdera. Jak Kollár sám rozumí slovanské měkkosti 62

KAPITOLA TŘETÍ

Našeho obrození doba třetí. Doba Palackého a Havlíčkova (1848-1880)

26. Vývoj pokollárovský (1848-1880) jako třetí údobí vývoje obrodného. Vliv Kollárův: Kollár jako národní buditel 65
27. Rok 1848 jako pokračování francouzské revoluce a jeho charakter politický a národnostní. Naše účast v revoluci a její ráz kollárovský 68
28. Rok 1848 pokračuje ideami francouzské revoluce: Svoboda, rovnost, bratrství národů. Národ mravní a právní osoba. Rovnoprávnost národů vyplývá z přirozeného práva, tedy z požadavků humanitních. Filozofický dosah teorie přirozeného práva národního 69
29. Rok 1848 a naše reformace: význam Dějin Palackého. Kollárovská humanita a Palackého ideál českého bratrství 71
30. Kulturní a národní program Palackým se stává českým programem politickým. Přirozený vývoj našeho národního programu od všeobecně humanitního a slovanského k českému. Palacký vůdcem a Otcem národa 71
31. Podrobnější výklad politických názorů Palackého a jeho shoda s Kollárem. Palackého idea humanity: humanita jako božnost. Historický podklad humanity: Palackého náboženský ideál. Palacký opravuje Kollárův náboženský racionalismus. Palackého pojem státu. Vliv Kantovy a pokantovské filozofie. Idea federace rakouských národů. Palackého federace a Kollárova vzájemnost. Federace národů a federace zemí historicky dány: Idea státu rakouského 72
32. Právo přirozené a historické. Poměr náš k Němcům hlavní problém aktuální politiky. Rakouská federace proti pangermanismu a panrusismu. Federace česká ve federaci rakouské 74
33. Idea státního práva českého a idea Kollárova. Rozdíly. Palacký podřizuje národnost účelu politickému a humanitě 75
34. Česká šlechta a její účast v národním a politickém probuzení 76
35. Bachovská reakce. Palacký o reakci v reakci 77
36. Havlíček a jeho poslání. Havlíčkova taktika; jeho opravdovost v uměřenosti. Co do věci Havlíček především cítí česky, je Čech. Podstatu češství zakládá na svobodomyšlnosti. Havlíček v stálém boji proti duchovní reakci; reforma církevní jeho životní ideál. Havlíčkův český, lidový, realistický sloh. Havlíček jako žurnalista a li-

- terát: celkovost a propracovanost jeho povšechného názoru politického a filozofického. Havlíček se vystřihává vad historismu, je člověk věcí a přítomnosti, člověk moderní, pokrokový. Havlíček jako kritik: revolucionoval literaturu 77
37. Havlíček s Palackým zajedno v požadování rakouské federace. Havlíček pro federaci národů. Havlíček pro přirozené právo na základě Rousseauovy teorie smluvní . . . 80
38. Demokratismus roku 1848. Havlíček, Palacký (Rieger): „Všelíké moci ve státě vycházejí z lidu“ 81
39. Pojem demokracie u Palackého a u Havlíčka. Palacký a Havlíček o sociální otázce. Palacký proti všeobecnému právu hlasovacímu, Havlíček pro, ačkoli se drží liberálního názoru o státu. Humanita a všeobecné právo hlasovací. Humanita extenzivně a intenzivně. „Člověk“ ani humanitě nestačí 81
40. Havlíček je lidovější Palackého. Objasnění pojmu a vývoje lidovosti z ideálu humanitního. Od 18. století se rozšiřuje pojem národa: rozumí se slovem tím velká masa lidu posud od společné duchovní práce vyděděná. Národ, lid jako přirozený kulturní orgán člověčenstva. Studium lidového umění a vědění, rozšíření lidových práv. („Národní“, „lidový“, „prostonárodní“.) Kollár, Havlíček, Palacký 83
41. Palacký a Havlíček. Shody a různosti národního programu 85
42. Směry a pozdější strany, staročeská a mladočeská. Podstata strany staročeské. Palacký správně určil její rozdíl od strany mladočeské 86
43. Charakteristika směru a strany mladočeské 87
44. Náš liberalismus. Jungmannův křejčí věřící v čerta. Učení jezuitská 88
45. Náš konzervatismus. Počátkové opravdovějšího katolického písemnictví 89
46. Konstituční a parlamentní éra zahájená říjnovým diplomem: vznik Ideje státu Rakouského. Státoprávní přeměny v Rakousku a naše pasivní opozice a zahájení politiky aktivní. Poznání, že politika nás nespasí. Palacký o dosahu světové organizace pro naši politickou samostatnost. Problém státu malého. Spasí nás jen neúmorná práce osvětová. Dovršení obrození politickou svépravou a samostatností 90
47. Prvé politické vystoupení slovanské: Slovanský sjezd v Praze roku 1848. Austroslavismus a jeho služby mouřeninské. Palackého Idea státu rakouského také austroslavistická. Austroslavismus se staví Palackým a Havlíčkem proti Rusku z důvodů svobodomyšlnosti. Povstání polské roku 1863. Slavnost velehradská: idea cyrilometodějská. Pouť do Moskvy roku 1867 92
48. Palackého Idea státu Rakouského po jeho cestě na Rus. Jeho Doslov z roku 1872. Proti panovačnosti Němců a Maďarů se Palacký dovolává kollárovskeho všeslovanství a nadto přímého spojení ruského-českého. Obrozovací politika se končí obrozovací ideou slovanskou, totiž rusofilskou 94
49. Jakožto prostředek vedoucí k těmto cílům politickým a kulturním Palacký doporučuje nenásilí a práci osvětovou. Závět Palackého. Politika znovuzrození se končí také ideou humanity 96
50. Slovanská idea v literatuře a v umění. Smysl Havlíčkova hesla: Čech, ne Slovan! Havlíčkův vlastní výklad: vzájemnost slovanská pium desiderium. Posavadní skutečná nevzájemnost. Mylná teorie o našem prostředkování mezi Západem a Východem. Havlíček slovanský spisovatel tohoto údobí. Čechova Slavie a Zeyerova Poezie 96
51. Nový směr básnický a literární uveden byronismem. Máchův význam. Mách a Kollár. Hálek pokračuje na dráze Máchově. Příčiny toho opoždění: nemáme ještě

- literatury. Hálek a Neruda pro českého člověka. Sociální směr literatury: Hálek, Neruda, Němcová, Světlá, Pflieger-Moravský, Rudolf Meyer. Neruda jako básník slovanský, český, lidový a přímo sociální. Směr kosmopolitický: eklekticismus a jednostranné vlivy cizí – realismus lidový (Havlíček, Neruda) 98
52. Slovanská idea ve výtvarném umění. Českého výtvarného umění je poskrovnu; jeho závislost na cizím vyškolení a na cizí podpoře. Historický a vlastenecký obraz není vždy český a skutečně národní. Česká, slovanská hudba. Smetana. Spory o hudbu slovanskou a všeslovanskou 101
53. Slovanská idea ve filozofii a ve vědě. Filozofický ráz doby, přirozený vliv německé filozofie. Palacký, Havlíček. Problém české a slovanské filozofie: Augustin Smetana. I česká filozofie se nesla k humanitě a k národnosti; Smetana jí důsledně přikazuje problém sociální 102
54. Česká věda a školství. V tomto údobí jsme se domohli škol středních a techniky; význam toho. Věda u nás se pěstuje více populárně a prakticky než přesně a teoreticky. Moment v tom lidový, ale zároveň nedostatek přesnosti. Školství národa Komenského – jaké by mělo být: škola konkrétní cíl humanitních tužeb osvícenských. Ne toliko mnohost, ale jakost škol – školská politika česká krácej v čele snah o reformu školství 104
55. Humanita jako cíl vyžaduje humanitních prostředků. Otázka po národní taktice: ne násilím, ale osvětou, vzděláním, věděním. Palackého určení našeho humanizujícího postupu 105
56. Otázka po jednotlivých předmětech a směrech osvětelné práce národní. Převládání historismu a jeho jednostrannost: přítomnost a budoucnost musí být hlavním předmětem našich starostí, ne minulost. Na této studii se objasňuje smysl tohoto požadavku 108
57. Plány Purkyňovy, doplňující historismus Palackého. Jungmannovo a Palackého úsilí o encyklopedii. Komenský tu předchůdcem svou Pansofií. Palacký poznal roku 1852 národní důležitost moderní vědy přírodní; jeho plány o její popularizování. Lidovost a spolu světovost tohoto úsilí. Komenský chtěl zpopularizovat metafyziku osmiletým dětem. Palackého usilování o vzdělání reální a Havlíčkovo: pryč s idealismem, raději skutečnost. Novější realismus 110
58. Žurnalistika jako literární nástroj obrození. Význam žurnalistiky v nové době a zvláště české. Palacký, Havlíček žurnalisty. Havlíček žurnalista světového významu. Odkud pochází mocný vliv české žurnalistiky na veřejné mínění: nemění bohatého písemnictví. Úpadek naší žurnalistiky jako básnictví cizími vzory. Žurnalistika přirozený orgán lidového hnutí. Josef Barák dělníkům a studentům. Vliv žurnalistiky na naši akademickou inteligenci. Národní listy 112

KAPITOLA ČTVRTÁ

Našeho směru obrození doba čtvrtá. Časové směry a tužby

59. Poslední (čtvrté) údobí od počátku let osmdesátých. Charakterizuje se zahájením aktivní politiky a ustavením vysokých škol českých. Univerzita dovršením osvícenského a humanitního ideálu. Význam univerzity pro národ v minulosti a nyní. Úkol českých škol vysokých 114
60. Spor o Rukopisy královédvorský a zelenohorský: jeho vědecký a národní význam.

- Odstranění podvržených Rukopisů mravní a vědecký úkol nové univerzity. Revize starovlasteneckých názorů o minulosti. Pokračování ve vědecké činnosti Dobrovského. Proč žurnalistika hájila Rukopisy? Žurnalistika a nová škola vědecká. Spor se rozšiřuje a nastává kritická revize vši národní organizace duchovní, konečně i politické. Dva tábory: starovlastenecký a kriticko-vědecký 114
61. Podstata realismu. Realismus protest proti upřílišenému historismu. Literární revoluce: revize obrodného programu. Kritika a sebeobžaloba. Prohloubení a doplnění literárního, vědeckého a filozofického vzdělání. Realismus pro přírodní a hlavně sociální vědy. Znárodnění vědy a filozofie; socializace vědeckého a filozofického vzdělání 116
62. Hlavní politické zásady realismu. Humanita jako požadavek sociálních reforem. Sociální otázka otázku povytce českou. V politice vnější program Palackého: ve shodě s Němci usilovat o státoprávní samostatnost českých zemí. Dohodnutí s Němci samosprávou co největší. Politická taktika: důsledné využitkování všech moderních pokroků. Havlíčkovo slovo o postavení mezi stranou radikální a konzervativní. Proti politické pasivitě a násilí: odpírat zlu důsledně všude a pořád. Takzvaní lidé hodní a dobří. Pro násilnou taktiku není důvodů. Konstitucionalismus zabezpečuje relativní svobodu – potřeba práce, práce takzvané drobné. Politika vnitřní důležitější než vnější: somočinnost a víra v policii. Osudný omyl i Palackého a Havlíčka, že všecek náš život se určuje odporem proti náporu německému a vlády. Nejsme tak malí – život náš má pozitivní obsah, vyvíjí se pozitivně, podle toho budí i politika naprosto aktivní. Poměr realismu ke stranám: co znamená metoda v politice. Realismus uvědoměným pokračováním Havlíčka a Dobrovského 117
63. Jiné směry literárního dorostu. Počátkové literatury kritické a její význam pro literární revoluci 120
64. Vystoupení Macharovo a jeho význam. Vrchlický jako eklektik. Směry starší a nové. České básnictví lidové. (Svatopluk Čech, M. A. Šimáček). Vlivy cizí 120
65. Výtvarné umění a hudba. Potřeba filozofie umění a hudby české. Pokrokové směry v hudbě 121
66. Umění a krásná literatura posud hlavním učitelem národním. Náš vývoj vědecký. Jazykozpyt a historie. Studium jazyka žijícího. Historismus v historii. Doplnění a opravení Palackého. Pokračování Palackého jako historie protireformace. Důležitost toho úkolu. Potřeba dějin kulturních: dějiny literatury, umění a věd. Naše pokroky v přírodních vědách a v matematice. Česká filozofie 122
67. Potřeba organizovat vědeckou práci. O úkolech České akademie: Překlady, popularizace věd, vydávání cenných starých památek a podobně 123
68. Samostatnost kulturní: Eklekticismus. Co znamená dívat se na náš kulturní život pozitivně? Historie česká se nevyčerpává antagonismem proti Němcům 124
69. Úkoly národní praxe. Národní technika, průmysl a obchod. (Herrmann o českém kupectví.) Národní hygienika a tak podobně. Vzorná správa našich obcí: opět v politice vnitřní 124
70. Úkol politiky a pojem národnosti se musí rozšířit a prohloubit. Slovanská idea. Slovanská idea v krásné literatuře: Čech a Zeyer. Žurnalistika a literáti pro a proti. Lier proti slovjanofilství. Dobrý vliv rukopisných sporů. Politický program slovanský: austroslavismus. Dr. Rieger proti Lamanskému. Dr. Mattuš se vrací k národní federaci rakouské ve jménu politické rovnováhy 125
71. Úpadek starších směrů, staročeského a mladočeského. Neblahý vliv pasivní poli-

- tiky a jí následující přečeňování politiky aktivní. Politika nás nespasí. Politice naši se nedostává náležitě teoretického podkladu. Nedostatek vzdělání a zejména vzdělání sociálního a politického. Naše dědičná nepevnost intelektuální. Nepevnost programu je zaviněna i tím, že Palacký se vzdal svého programu a Sladkovský svého 127
72. Nedostatek politického vzdělání na mladočeské straně. Odsud spojení s realisty a vznik hnutí takzvaného pokrokového. Budoucnost mladočeské strany v reformě a v pokračování na dráze Havlíčkově, to jest přijetí realismu 128
73. Otázka studentská. Kulturní a politický význam studentstva v dobách před rokem 1848 a příčiny toho. V době nové je tento význam jiný, student není již hlavním šířitelem pokrokových idejí. Studentstvo všude přechází od politických otázek k otázkám sociálním. Hnutí takzvané pokrokové. Krize v studentstvu. Nedostatek vzdělávacích prostředků a neblahý vliv toho. Mravní život našeho studentstva. Student v malém národě: sebevzdělání a sebevýchova 130
74. Úpadek strany šlechtické. Nenárodnost a nelidovost české šlechty. Nyní je pod vedením klerikalismu. Proto se staví proti základním požadavkům českého programu kulturního. Odtud slabost jejího politického programu, třebaže státoprávního. Feudální výlučnost rakouské a zejména české šlechty. Palacký o národním úkole šlechty. Její úkol sociální 132
75. Úpadek všech posavadních stran a směrů upřílišeným historismem. Co znamená Palackého výrok, že je „životní otázkou národa našeho“ účast v moderní, myšlenkové a technologické práci. Abstraktnost a neplodnost běžného programu politického a národnostního. Politický program musí být založen na programu kulturním. Politická samostatnost je také jen prostředkem, ne posledním cílem. Malý národ dovede být i politicky samostatný pouze prováděním svého kulturního a mravního programu. Úpadek politických stran se jeví v zapomínání obrodních ideálů. Kollár, Palacký, Havlíček neznámí 134
76. Organizace směru a strany klerikální. Cíl hnutí katolického: vyvrátit filozofické základy Palackého historie. Realismus je v tom nejostřejší odpůrce klerikalismu. Uskutečnění reformních ideálů v dané formě církevní. Historie se neopakuje. Náboženství a lidovost. Nedostatky nynějšího liberalismu 135
77. Idea takzvaná cyrilometodějská jakožto otázka náboženská. Nestačí národní program osvobozovací – obrodíme se uskutečněním ideje cyrilometodějské? Hlásá se ideou cyrilometodějskou katolicismus, nebo pravoslaví? Otázka bohoslužebného programu. Naše reformace není pokračováním moravské církve metodějské. Hus o svém poměru k církvi římské. Proč starší teologové husitští a bratrští hledali svou matku v církvi pravoslavné a ve kterém smyslu. Historie ideje cyrilometodějské: v době starší až po Dobrovského; Dobrovský a následníci; Kollár; Palacký; novější historikové čeští a ruští; Havlíček. Idea cyrilometodějská a strana svobodomyšlná: Sladkovský. Idea cyrilometodějská katolická. Co znamená liberalistická propaganda této ideje: fiasko vlastenčického liberalismu 136

KAPITOLA PÁTÁ

Našeho obrození smysl národním a historickým. Humanita

78. Humanitní ideál ideálem národním, historickým, českým: české bratrství. Humanita

není romantismus a sentimentálnost, nýbrž úsilná práce. Praktický dosah humanitního ideálu	148
79. Jsme národ Žižkův a Prokopův, či Husův a Komenského? Naše osudná nestálost a kolísavost mezi krajností táboritskou a bratrskou	149
80. Modlitba Rokycanova. Nesprávné pravidlo o zlaté prostřednosti. Syntéze obou typů v typ vyšší, jednotný: Chelčický lepší vzor člověka českého	149
81. Naše charakterová neucelenost netkví pouze v nestálosti a v nedůslednosti vůle, ale i rozumu. Nedostatek husitství. Hřích proti duchu svatému: utrakvismus	150
82. Naše pasivita: náš kult mučednictví. Naše záliba ve falešném mučednictví. Lžiradikalismus a žebrota politická	151
83. Lze se malému národu obejít bez politické intriky? Machiavelismus a práce. Pravidlo Ježíšovo	151
84. Mravní úkol našeho obrození: účinná humanita. Kolísání Kollárovo mezi humanitou a násilím. Palackého ideál bratrský. Havlíček jako národní vychovatel obrodních: jeho poučení o poctivosti, stálosti, vytrvalosti a o pravé neohroženosti	152
85. Příčina našeho národního úpadku: zpronevěřili jsme se ideálům reformačním. Namísto bratrství ztotožnění lidu zákonem roku 1487. Další úpadek, až na Bílé hoře padla dvoustoletá nestálost a kolísavost. Všehrd o příčině našeho úpadku	153
86. Obrození se může stát jen odčiněním příčiny, pro niž jsme upadli: odčinit rok 1487. Co to znamená	154
87. Kollárova idea humanity a úkol z roku 1487. Idea humanity úkolem všelidským, slovanským a českým. Humanita a bratrství. Idea humanity netoliko národnostní, ale především sociální. Otázka sociální a česká. Otázka sociální a rok 1487 ..	155
88. Otázka sociální není pouze otázkou dělnickou, nýbrž otázkou mravní	155
89. Problém sociální je podstatou vši národní taktiky. Úkol tříd sociálně silnějších a hlavně také české inteligence. Pokrokové hnutí a dělnictvo. Rudolf Mayer a Josef Barák předchůdci pokrokářů. Úkol vůči dělnictvu není národní a politický, ale mravní	156
90. Sociální demokracie. Chování strany staročeské a mladočeské v otázkách sociálních. Dělnická strana takzvaná národní. Smysl mezinárodní organizace české sociální demokracie. Její závislost na německých vzorech nejiná než naší starší literatury vůbec. Herder a Marx. Literatura a žurnalistika. Shoda s literaturou a žurnalistikou vlasteneckou. Shoda politické organizace: české dělnictvo je organizováno federativně a autonomisticky. Dělnictvo není protinárodní a beznárodní. Naše literatura dělnictvu a chudým nepřístupná. Sociální demokracie se liší od národního programu svým filozofickým základem. Nedostatečnost takzvaného historického materialismu a materialistického názoru na svět vůbec. Rozdíl mezi spravedlivými požadavky tříd potlačených a jejich filozofií. Klerikalismus a šlechta vůči dělnictvu. Otázka česká a otázka sociální	156
DOSLOV	160
EDIČNÍ POZNÁMKA	164

NAŠE NYNĚJŠÍ KRIZE

PAD STRANY STAROČESKÉ A POČÁTKOVÉ SMĚRŮ NOVÝCH

PŘEDMLUVA k prvnímu vydání 173

KAPITOLA PRVNÍ

O naší nynější krizi

1. Krize nezáleží pouze v úpadku politické strany staročeské, ale v úpadku obrodní schopnosti strany staročeské. Co znamená úpadek prvé politické a kulturní strany po naší dvousetleté politické nečinnosti. Pád celého staročeského systému a tím i do značné míry i systému mladočeského 175
2. Úpadek je neschopností pokračovat v buditelské práci podle požadavků nové doby. (Historismus a historický empirismus) 179
3. Starší strany nesprávně pojmají úkoly obrodní podle úzkého hlediska politicko-nacionálního. Nepochopení kulturní plnosti našeho národního programu. Nedostatek politiky vnitřní: národnost má širší a hlubší obsah, než staré strany dovedou hlásat 180
4. Boj starších proti mladším. Boj padající strany staročeské proti mladším vedla a vede i strana mladočeská, zejména oficiální orgán strany 184
5. Úpadek strany mladočeské 186
6. Do které míry reprezentuje strana mladočeská a zejména Národní listy celý národ a ideu českou? 188
7. Mladší a mladí. Nové směry a tužby buditelské 189
8. Organizace těchto směrů 191
9. Vady a nedostatky směrů nových. Pokračovat na dráze Dobrovského, Kollára, Šafaříka, Havlíčka, Palackého 192
10. Požadavky přesnějšího a vyššího vzdělání politického. Socializace vši politiky. Politika vnitřní hlavním požadavkem 193
11. Úpadek politického vzdělání ve stranách starších. Mlhavost programu a rozčilenost taktiky 201
12. Chyby vídeňské vlády a její povinnosti v řešení české otázky. Opozice, jaká má být, a vady našeho radikalismu. Program státoprávní a naše politika zahraniční. Socializace i zahraniční politiky 204
13. Opět a pořád politika vnitřní. Pryč s Kocourkovem! Citát z Nerudy. Krize není úpadek 208

KAPITOLA DRUHÁ

Vývoj pokrokového hnutí

14. Počátky pokrokového hnutí byly studentsky reformní; napřed literární, později i politické. Rozlišujeme pokrokové hnutí celkové od pokrokové strany. Strany a směry studentské: spolky staročeské a klerikální; spolek Slávia se rozdělil na pokrokáře a na nezávislé. Pokrokové orgány 211
15. Pokrokové hnutí mezi mládeží (omladinou) dělnickou. Dějiny časopisu Omladina 212

16. Český student a český dělník se spojují v společné práci sociální. Příčiny a důvody toho spojení: cizí vzory a hospodářská rovnost. Česká otázka studentská pro nás částí otázky sociální. Starší předchůdcové sblížují studentstvo a dělnictvo: Josef Barák, Rudolf Mayer, Karel Sabina. Krize studentská: konstitucionalismus a vyšší vzdělání mas odvádí studenta od otázek politických k otázkám sociálním. Vliv školství českého a zejména české univerzity: český student není již pod tlakem německé univerzity. Proto také žurnalistika, zejména Národní listy ztrácejí vliv, jež měly jakožto vůdce mládeže na univerzitě německé. Národní program studentský se socializuje. Odsud spojení českého studenta s omladinou dělnickou. Poměr této pokrokové omladiny k sociální demokracii 213
17. Poměr pokrokového hnutí a zejména pokrokové strany ke straně mladočeské. Pokroková strana jako radikální křídlo strany mladočeské. Shody a neshody 216
18. Poměr pokrokové strany k realismu 217
19. Mravní význam reformního hnutí pokrokového: literární svépomoc 218
20. Potlačování pokrokového hnutí policií a vlasteneckou žurnalistikou. Vliv policejní a žurnalistické sugesce. Čtyři stadia represe vlastenecké. Mladočešství proti staročešství 219
21. Základní a počáteční směr pokrokového hnutí byl reformně literární. Teprve později dostal se do radikálního směru mladočeského. Literární směr pokrokový podstatně moderní a eklektický. Nedostatek filozofického základu (vliv Nietzschův) 221
22. Politický program pokrokařský. Požadavky sociální a politické. Poměr toho programu k programu mladočeskému 223
23. Byla Omladina spolek tajný? Všecek politický okultismus je zastaralý a nepokrokový. Demonstrace Omladiny nevhodnou politickou zbraní. Revoluce nemožná a proti pokroku: revoluce politickým šosáctvím. Vliv výjimečného stavu na pokrokaře. Úsilná činnost literární 224

KAPITOLA TŘETÍ

První literární orgán pokrokového hnutí

24. Nové proudy, první literární orgán pokrokového hnutí, budí dojem nehotovosti . . . 227
25. Nehotovost se jeví zejména v osnovných otázkách životních. Stať o manželství a volné lásce. Vliv Bebelových názorů o ženě a o rodině. Nesprávnost Bebelových názorů. Nesprávná je jeho teorie o přirozenosti a o síle pudu pohlavního. Goethe je Bebelovi autoritou pro volnou lásku. Nedostatečnost filozofie socialistické 229
26. Naši mládeži je především třeba čistého, nezkaženého žití, je jí třeba čistoty. Nedostatek filozofického základu. Materialismus je filozofií zastaralou, přímo zpátečnickou. Diletantismus a nedostatek vědecké propracovanosti. Eklekticismus a necelost jednotného názoru filozofického 234
27. Realismus umělecký. Realismus ve smyslu pozitivismu nestačí. Co znamená pozitivistická formule: Konstatovat fakta. Určitost není totožná s neomylnictvím . . . 236
28. Sloh Nových proudů 237
29. Úmysl této kritiky Nových porudů 237
30. Postskriptum: Co Kollár klade mládeži na srdce nejvýšeji. Čistota jakožto základ demokratismu mravního, a proto i politického a sociálního

KAPITOLA ČTVRTÁ
Reformace, či revoluce?

31. Páně Hajnova kritika realismu v Rozhledech příležitosti k této diskusi 239
32. Princip humanitní je princip český; odsud úkol všech našich stran a směrů: zaujmout k němu určité stanovisko. Týž úkol má strana pokroková – vyslovit se totiž jasně a určitě o principu humanitním 240
33. Humanita absolutní a relativní. Relativní humanita není humanita 241
34. Konflikt humanitního ideálu se skutečností. Konflikt ten existuje, existoval a bude existovat, ale nejde z toho teorie o „skutečném svědomí“. Pan Hajn hlásá de facto darwinistický boj o život. Jeho příklady o tabulkách v Praze a o sněmovním „železe“ ze dne 17. května 1893 243
35. Reformace, ne revoluce! Zásady humanitní taktiky: 1. Je dovoleno se bránit. 2. Revoluce násilná kazí revoluci, totiž revoluci názorů a mravů, a jen tato revoluce zabezpečuje skutečný pokrok a politickou a sociální svobodu. Důkaz z revoluce francouzské. Co znamená humanita proti násilí. Socialisté právem proti násilné taktice: Plechanov, Engels. Problém Raskolnikův: otázka je, ne co dělal Napoleon, ale co mám a smím dělat já. 3. Násilná revoluce je šosáctví. Revoluce je taktika aristokratická, nedemokratická, nelidová. 4. Revoluce je dnes nesmyslná. 5. Havlíček, Bourget, Dostojevskij pro práci. Národ potřebuje nové oběti – oběti práce. 6. Český národ nemá důvodu k násilné revoluci 246
36. Která politická taktika je reálnější, taktika humanitní, či revoluční? Humanitní taktika je netoliko ideální, ale i praktická, nejpraktičtější. Poučení dějin. Pokrok lidské společnosti stal se ne proléváním krve, ale přes to prolévání a proti němu. Malý národ nemůže prospívat násilím. Naše humanitní taktika pro přítomné poměry. Kdy se smíme bránit železem? Hra o život a práce 249
37. Toto mínění o revoluci potvrzují svým učením všichni naši buditelé, zejména Kollár, Palacký a Havlíček 251
38. Revoluce stará a nová: zrevolucionování lidského ducha 255
39. Proč posud je nadšení pro násilí? Kollár volá po meči; vzor Poláků a našich táborů, hlavně Žižky. Nadšení z násilí, či z práce? 256
40. Mickiewicz o potřebě nadšení proti učení Kollárova a našich buditelů. Nadšení a rozum 258
41. Rozum nevyklučuje nadšení. Proč Kollár, Palacký a Havlíček kladou takový důraz na rozum a vzdělání? Slovanská „měkkost“ potřebuje rozumového vzdělání. Bez tohoto vzdělání není možný ani charakter. Naše politické kolísání, fantastika a úryvkovitá taktika demonstrační. „Argumentum ulice.“ Potřeba politické disciplíny. Opozice vzdělaná a uvědomělá. Odkud pochází naše politická rozervanost? Naše čtyřstaletá rozervanost politická a sociální. Písně otroka jako symptom doby a naši politické povahy 261
42. Anarchismus. Podivné nepochopení rozdílu mezi úkladným zavražděním a mezi zkracováním života nemravností a nevědomostí. Cizí vlivy, zejména německé moderní filozofie. Diletantský eklekticismus v politice. Vzdělání pouze beletristické nestačí 264
43. Pojem státu. Způsob politické polemiky pana Hajna. „Rakušanství“ realistické a rakušanství pokrokářské 266

44. Moderní pojmání státu a jeho významu. Lidové stanovisko politické, co znamená. Státoprávní program a jeho význam. Co jsou domy bez schodů? Kolektivismus a státní právo 272
45. Omladina. Tajné spolkařství politickou zbraní minulosti. Politika ještě augurstvím. Tajnůstkářství naší politiky. Intrikáni. Augurství takzvaného veřejného mínění: není veřejné politické diskuse. „Tajné“ demonstrace a „tajný“ výjimečný stav 274
46. Filozofický a teoretický podklad strany pokrokové. Její noetický materialismus a tedy liberalismus mladočeský v duchu Národních listů. Potřeba protiliberálního základu pro náš národní program. O úpadku strany staročeské a strany mladočeské nepokročivým liberalismem. Význam nynější krize 276
47. Program a směr pokrokařský. Lišíme pokrokovou stranu („pokrokáče“) od celkového pokrokového směru („pokrokovců“). Vývoj pokrokového hnutí a jeho organická diferenciacie v jednotlivé směry. Pokroková strana nepokračovala organicky. Důkaz z programu a z politiky pokrokařské. Program pokrokařský neorganickou syntézí různých programů starších a nových. Pokrokařství jako eklekticismus a diletantismus. Odsud jeho nečeskost. Politika pokrokařská de facto zpátečnictví. Historie pokrokařů: hnutí pokrokové, čelící staročeství a mladočeství, pokrokaři opuštěno přičleněním Národních listů k mladočeství. Národní listy a realismus. Národní listy orgánem nynějšího úpadku starších směrů 279
48. Poměr realismu a pokrokařství. Proč realismus nechce být stranou politickou. Potřeba organizace práce kulturní. Je realismus abstraktní a pokrokařství konkrétní? Shody a neshody programu realistického a pokrokařského. Potřeba další diskuse pro všechny směry pokrokové. Diskuse pokrokařů pokrokem proti starovlastenecké nehybnosti a neomylnosti 283

KAPITOLA PÁTÁ

O úkolech českého studentstva

49. Vzdělání a příprava pro život. Studium odborné, všeobecné a filozofické 289
50. Potřeba cizích jazyků a literatur proti naší literární malosti. Kterým cizím jazykům se učit? O němčině. O literatuře anglické a francouzské. O jazycích slovanských: polština, srbština, ruština. (Maďarština) 290
51. Studium historie 293
52. Jak se má student zabývat politikou 293
53. Národní práce studentstva. Národnost se musí pojímat v širším a v plnějším smyslu 294
54. Působení na venkově 295
55. Společné hry, sporty a jiné 296
56. Organizace studentských spolků 296
57. Opět o politické činnosti studentstva 297
58. O národním uvědomění v nynější krizi: zrevolucionovat náš Kocourkov! O lásce k vlasti 301
- EDIČNÍ POZNÁMKA 305

JAN HUS

NAŠE OBROZENÍ A NAŠE REFORMACE

NAŠE OBROZENÍ A NAŠE REFORMACE I

1. Obrodní úsilí je totožné s úsilím reformačním. Česká idea, idea náboženská . . . 313
2. Národ Husův – ale obživení protireformačního a protiobrodního úsilí 314
3. Liberalismus také dusí ideje obrodní. Francouzská revoluce a česká reformace: humanita česká, bratrská a humanismus liberální 315
4. Podstata české reformace 317
5. Vznik české protireformace 320
6. Protireformační násilí. Upadení reformace v revoluci. Protireformace také českou. Palackého Idea státu rakouského čelí protireformaci 321
7. Sněm roku 1487 a bratři 323

NAŠE OBROZENÍ A NAŠE REFORMACE II

8. Reformační snažení obrodní. Obrození pokračováním v reformačním úsilí. Podrobnější toho svědectví ze spisů Dobrovského, Kollára, Palackého, Havlíčka, Smetany 325
9. Vady úsilí obrodního. Liberalismus zeslabuje náš český humanitní program obrodní, jak revoluce porušila naši reformaci. Liberalismus našich hlavních buditelů. Liberalistický nacionalismus a politicismus. Eklekticismus a novotářství. Kritika kontra historismus 329
10. Problém náboženský. Úkoly české filozofie náboženské: Filozofické srovnání historicky daných církví a vyznání 332
11. Kollár 335
12. Náboženská filozofie Palackého: Světodějný význam dualismu katolického a protestantského 336
13. Palackého filozofie dějin a zejména dějin českých: České bratrství vrcholem posavadního vývoje historického 339
14. Jak Havlíček soudí o katolicismu a protestantismu. Smetana 340
15. Naši buditelé o pravoslaví 341
16. Naši buditelé o podstatě a hodnotě náboženství: otázka česká otázkou náboženskou 342
17. Náš náboženský úkol teoretický: filozofické pokračování na dráze bratrské . . 342
18. Náboženský úkol mravní a sociální: Humanita. Bratrství 344

NAŠE OBROZENÍ A NAŠE REFORMACE III

Doslov

19. Několik slov na vysvětlenou. Česká otázka, Krize, Jan Hus 345
20. Filozofie dějin a náboženství u našich buditelů 345
21. Bratrství a náboženská otázka dnes. Český program humanitní 346

22. Liberalistický indiferentismus protíví se českým cílům	347
23. Vědomí o důležitosti reformace a náboženství v naší literatuře krásné. Rozšíření tradic reformačních. Protireformační a protiobrodní hnutí klerikální. Ještě Palacký	348
24. Minulost ukazuje do budoucnosti: probudit se k další práci ve všech oborech. Hloub a dál!	352

NAŠE OBROZENÍ A NAŠE REFORMACE IV

Dodatek k třetímu vydání

25. Čeští historikové o oslavě Husově. Potřeba prohloubit oslavy Husovy. Vědomosti o Husovi a přesvědčení o Husovi. Byl by Hus s nynější církví spokojen? Koncil tridentský a 23. kapitola podle sv. Matouše. Národní svornost	353
26. Čím Hus nám je a býti má? Hus a úpadek v záložně Svatováclavské. Věčný Huse!	357
27. Význam Husův náboženský, nebo národní? Česká reformace je především a v první řadě náboženskou	358
28. Historik české reformace musí také znát vývoj náboženský a církevní. Odsoudila církev Husa právem?	360
29. A zase o svornosti. Reformace česká má obsah především náboženský: rozdíl ideje národní a náboženské	364

EDIČNÍ POZNÁMKA	367
---------------------------	-----

DODATKY

SLOVANSKÉ STUDIE – Jána Kollára Slovanská vzájemnost	375
I. Kollárovo učení o slovanské vzájemnosti literární	376
II. Kritika hlavních názorů Kollárových	393
III. Vznik a rozvoj Kollárovy slovanské ideje	410
ČASOVÉ SMĚRY A TUŽBY	421
IDEA CYRILOMETODĚJSKÁ	423
ZE ZÁPISNÍKU ČTENÁŘOVA – (Dokončení minulého zápisu)	430
EDIČNÍ POZNÁMKA	433
VYSVĚTLIVKY	437
POZNÁMKA	464
REJSTRÍK	465

